

Тақриз

ба автореферати рисолаи диссертациони Амирбекова Икlima Чаборовна дар мавзӯи «Таълимоти машшоияи шарқӣ дар бораи зан» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.03 – таърихи фалсафа

Дар қисмати муқаддимавии автореферат мубрамияти мавзӯи таҳқиқотӣ, дараҷаи омӯзиши мавзӯъ, иртиботи кор бо барномаҳо ва мавзӯҳои илмӣ, ҳадафу вазифаҳо ва объекту предмети таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва методологии рисола, сарчашмаҳои таҳқиқот, навгони илмӣ ва нуктаҳои асосие, ки барои ҳимоя бароварда мешаванд, дарҷ карда шуда, дар бораи саҳми шахсии унвончӯ ва аҳамияти амалии таҳқиқот, апробатсия ва сохтори рисолаи диссертационӣ маълумот дода шудааст.

Таҳқиқи таълимоти машшоияи шарқӣ оиди зан дар замони соҳибистиклолии давлат хеле муҳим ва актуалӣ мебошад. Муаллиф низ мубрамияти онро дар қисмати аввали автореферат хеле хуб қайд кардааст. Дар шароити кунунии ҷаҳони пурихтилоф, ки гуногунии фарҳангҳо мушоҳида мешавад, зарурат пеш омадааст, ки ақида ва ғояҳои иҷтимоӣ-фалсафии мутафаккирони тоҷику форс дар бораи зан, аз он ҷумла, Абунастри Форобӣ, Ибни Сино, Насриддини Тӯсӣ ва дигарон ба таври дақиқ омӯхта шаванд. Таҳлили муқоисавии таълимоти динӣ ва фалсафии даврони бостон ва асримиёнагӣ оид ба мақом ва нақши иҷтимоии зан барои ба таври дақиқ ошкор кардани омилҳои идеологиро фарҳангии таъсиргузор ба мақом ва нақши зан дар ҷомеаҳои миллӣ ва динии бостонӣ ва асримиёнагӣ, муқоисаи саргузашти талх ва вазъи тангу маҳдуди ҳуқуқӣ-иҷтимоии занону духтарони тоҷик дар замони гузашта бо мақом ва нақши волою барҷастаи онҳо дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон, зимнан барои ошкор намудан ва бартараф кардани тасаввуроти дағалу ифротӣ ва аз ҳақиқат дури гузашта, шинохти дурусту одилонаи мақом ва нақши занону духтарон дар ҷомеа ва эътирофи ҳуқуқи озодихои онҳо хеле муҳим мебошад. (с. 4).

Амирбекова И.Ч. дар автореферати худ тавонистааст заминаҳои ғоявии ташаккули афкори мутафаккирони асримиёнагиро оиди ан ошкор созад. Ба андешаи муаллиф чунин замнаҳо на танҳо машшоияи антиқа, балки маштабҳои фалсафии тоисломии форсу тоҷик низ мебошанд, ки ҷанбаҳои иҷтимоӣ-фалсафии онҳо дар шароити имрӯзаи ҷомеаи Тоҷикистон дуруст ба роҳ монда шудааст.

Ба андешаи Амирбекова И.Ч. дар Авесто ва дигар осори хаттии дини зардуштӣ, ҳамчун сарчашмаи ғоявии ташаккули машшоияи шарқӣ занон ва мардон баробархукуканд ва байни онҳо фарқияте вучуд надорад. Дар дини зардуштӣ, ҳар шахсе, ки аз фазилатҳои хираду ростӣ ва некӣ бархӯрдор аст, новобаста аз мард ё зан будан, сазовори ҳурмату эҳтиром шуморида мешавад (с. 11).

Диссертант қайд меамояд, ки файласуфони Юнони Қадим, ба монанди Пифагор нақши муҳимми занонро дар ҷомеа таъкид мекард. Дар мактаби Пифагор ҳатто як бахши занона таъсис дода шуда буд, ки дар он хонумҳо ба дарку таҳқиқи моҳияти аҳқому маросими муқаддас мепардохтанд ва бо мухтавои рисолату вазифаҳои худ дар ҷомеа шинос мешуданд (с.12).

Афлотун мактаби фалсафии Суқротро идома дода дар асарҳои худ оиди занон фикрҳои гуногун ва бо ҳам муҳолиф баён гардидаанд. Афлотун занонро дар муқоиса бо мардҳо маҳлуки пасттар мешуморад. Ин нуқтаро аз мазмуни ҳикояи дар бораи офариниши олам эҷодкардаи ӯ дарк кардан мумкин аст. Ба гуфтаи Афлотун, дар ибтидо танҳо мардоне буданд, ки аз сайёраҳои дур ба замин омадаанд. Ҳар касе, ки рӯзҳои худро бо шаъну шараф ба сар мебурд, оқибат ба хона - ба ҳамон сайёра бармегашт ва рӯҳаш ҳисси ҳамохангӣ ва каноатмандиро ба даст меовард.

Пайрав ва мубаллиғи аз ҳама маъруфи низоми падаршоҳӣ ё мардсолорӣ Арасту мебошад, ки занонро бо мардон баробар намедонист. Арасту нисбат ба занон бо ҷашми таҳқир нигариста, хислатҳо ва сифатҳои инсонии онҳоро ноқису заиф мешуморид. Файласуф занонро барои ноқисии ақл, надоштани

қобилияти тафаккури мантиқӣ ва хулосабарории оқилона айбдор карда, бо ҳамин далел онҳоро дар сохтори иерархии ҷаҳон дар зери мардон ҷой меод (с.14).

Яке аз сарчашмаҳои муҳими таълимоти намояндагони мактаби фалсафии машшоияи шарқӣ ва умуман ҳамаи мутафаккирони асримиёнагии тоҷику форс дар бораи зан, ҳуқуқу вазифаҳо ва ҷойгоҳи иҷтимоии ӯ, дар баробари афкори динӣ-фалсафии бостонии Эрон ва Юнони Қадим, таълимоти Қуръону аҳодиси набавӣ ва сарчашмаҳои дигари шариати исломӣ мебошад. Дар ҳақиқат, баъди ҳуҷуми арабҳо ба Эрон ва Осиёи Миёна ва дар ин минтақа гузариш ёфтани дини Ислом, дар партави таълимоти исломӣ тасаввурот ва андешаҳои динию фалсафӣ дар бораи моҳият ва ҳуқуқу вазифаҳои зан ба таҳаввулот ва дигаргуниҳо дучор омадаанд, ки ин ба вазъу мақоми иҷтимоии занон таъсири назаррас расонидааст. Маҳз ҳамин таъсири исломӣ мактаби машшоияи шарқиро аз дигар мактабҳои тоисломии эронӣю юнонӣ фарқ кунонида, ҳамчун як мактаби ақлгарои фалсафаи исломӣ низом бахшидааст (с.14).

Автореферат эҷодкорона навишта шуда, мазмун ва мӯҳтавои ҳар як масъалаи матраҳгардида, дар сатҳи баланди илмиву фалсафӣ таҳлил шудаанд. Дар қор мустақилияти фикрӣ ва таҳлилу андешаронии хоси муаллиф равшан мушоҳида мешавад.

Аз автореферат чунин бар меояд, ки диссертатсия аз муқаддима, ду боб фарогири шаш зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Хулосаҳое, ки муаллиф пешниҳод намудааст, хусусияти ҷиддии илмӣ дошта, мантиқан асосноку дурустанд ва вижагиҳои таҳқиқоти гузаронидаи муаллифро инъикос мекунанд.

Сарфи назар аз дастоварду муваффақиятҳои илмӣ дар шарҳу тавсифи мавзӯҳои матраҳгардидаи автореферат баъзе камбудиву норасоиҳо низ ба назар мерасад, ки бештар хислати техникӣ ва услубӣ доранд. Аммо бе ҳеч вазҳ аҳамияти илмии рисолаҳо кам намекунанд. Аз ҳама муҳим ин, ки дар

автореферат ҳадафи таҳқиқот дуруст муайян шуда, муаллиф ба натиҷаҳои таҳқиқоти худ ноил гардидааст.

Диссертатсия дорои аҳамияти илмию амалӣ буда, бар асоси меъёрҳо ва талаботи муқарраркардаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таълиф шудааст ва муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.03 – таърихи фалсафа сазовор аст.

Муқарриз,

Мудири кафедраи фанҳои

ҷомеашиносӣ ва гуманитарӣ

ба номи Т. Сагторов.

н.и.ф.дотсент Камолова Х.Қ

Сана: 14.03.2023

734025, ш. Душанбе.

куч. Хусейнзада

тел: 91865900

Мутахассиси раёсати кадрҳо

ва корҳои махсус

Каримов М.Т.

15.03.2023